

Mediakasvatus, kriittinen lukutaito ja osallisuuden kulttuuri

Outi Kallionpää (outi.kallionpaa@ulapland.fi), Mari Maasilta ja Mari Pienimäki

Esitykset:

1. sessio

1. Tunteella, kriittisyydellä, elämäkokemuksella: seniorit mediaa arvioimassa

Päivi Rasi-Heikkinen paivi.rasi-heikkinen@ulapland.fi, Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Media Education Hub

Senioreiden medialukutaitoja ja mediakasvatusta koskeva tutkimus on viime vuosina lisääntynyt. Tutkimustiedolle on akuutti yhteiskunnallinen tilaus. Palveluiden, viestinnän ja tiedonvälityksen digitalisaatio haastaa palveluiden kehittäjät ja niitä käyttävät seniorit, jotka tarvitsevat entistä monipuolisempia medialukutaitoja. Senioreiden medialukutaitojen tutkimus on kuitenkin paljolti kohdistunut siihen, miten he pääsevät erilaisten digitaalisten medioiden äärelle sekä osaavat käyttää niiden tarjoamia sisältöjä ja palveluita. Vähemmän on tutkittu sitä, kuinka seniorit arvioivat medioita ja niiden sisältöjä.

Kysyn tutkimuksessani: miten seniorit arvioivat omassa arjessaan merkityksellisiä medioita sekä niiden tarjoamia sisältöjä ja palveluja? Tutkimukseni lähtökohtana on näkemys kriittisestä medialukutaidosta, jonka keskeisiä ulottuvuuksia ovat median välittämän informaation luotettavuuden ja oikeellisuuden arviointi sekä informaation taustalla olevien arvojen, näkökulmien ja tarkoituserien tunnistaminen. Toinen keskeinen lähtökohtani on senioreiden medialukutaitojen tarkastelu osana heidän elämäkulkuaan, jossa perinteisillä medioilla on vahva rooli ja digitaaliset mediat uudempia tulokkaita.

Tutkimusaineisto on kerätty yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa keväällä 2021 järjestämästämme kirjoitustapahtumasta. Pyysimme kaikenikäisiä osallistujia pitämään päiväkirjaa yhdestä mediapäivästään sekä kirjoittamaan kokemuksistaan heille tärkeiksi muodostuneiden medioiden parissa. Pyysimme heitä vastaamaan muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Mitä seurasit, katsoit, kuuntelit tai luit mediasta, miten viestit mediassa tai käytit mediaa keskiviikkona 10.3.2021? Minkälaisia ajatuksia, tunteita ja toimintaa median käyttöösi liittyi tuona päivänä? Mikä media on sinulle tärkeä jokapäiväisessä elämässä ja millaista elämä kyseisen median äärellä on ollut?

Kirjoitustapahtumaan osallistui 82 henkilöä, joista 54 oli 65-vuotiaita ja sitä vanhempia. Analysoin 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien osallistujien mediapäiväkirjat ja kertomukset sisällönanalyysin keinoin yhdistäen teoria- ja aineistolähtöistä analyysia. Kerron esityksessäni tutkimukseni alustavista tuloksista ja niiden käytännön implikaatioista senioreiden mediakasvatukselle sekä medialle.

2. Käsitteellinen kontekstointi paikallisesti merkityksellisen medialukutaidon tukena

Lauri Palsa lauri.palsa@kavi.fi, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö

Yhteiskunnalliset kehityskaaret, kuten teknologinen kehitys sekä mediakulttuurin laajeneminen tuo muiden yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten myötä haasteita ajantasaiselle ja merkitykselliselle medialukutaitotyölle: Kuinka me voimme varmistaa, että medialukutaitotyön tavoitteet, käytännöt ja sisällöt vastaavat nykyajan haasteisiin ja mahdollisuuksiin mutta tukevat ihmisen kasvamista myös pitkälle tulevaisuuteen?

Medialukutaidosta ja sen kehittämisen suunnasta keskustellaan eri tasoilla. Yhtäältä medialukutaidosta sekä siihen liittyvistä näkökulmista ja teemoista keskustellaan kansainvälisellä eri hallinnonaloja koskevassa politiikassa globaalilla, eurooppalaisella ja pohjoismaisella tasolla, johon osallistuu eri tahoja. Toisaalta esimerkiksi teoreettisessa keskustelussa tutkimuksen saralla saatetaan liikkua melko ylätasolla. Suomessa erilaiset kansalliset linjaukset, kuten opetussuunnitelman perusteet, luovat suuntaviivoja käytännön toiminnalle. Medialukutaitotyön käytännön näkökulmasta olennaista on kuitenkin se, miten tavoitteet ymmärretään ja ne määritellään paikalliset erityisyydet huomioiden.

Esitys pohjautuu viime vuonna valmistuneeseen kasvatustieteiden väitöstutkimukseen (Palsa 2021). Esityksen tarkoituksena on tarkastella käsitteellisen kontekstoinnin mahdollisuuksia ajantasaisen mutta paikallisesti merkityksellisen medialukutaitotyön kehittämisessä, tutkimuksessa sekä käytännön toiminnassa.

3. Nuoret aikuiset median kuluttajina – haaste mediakasvatukselle?

Minna Horowitz, Janne Matikainen ja opiskelijaryhmä, Helsingin yliopisto

Nuoret aikuiset (18–29-vuotiaat) on kiinnostava ryhmä median kuluttajina. He ovat lapsuudestaan asti käyttäneet internetiä ja älypuhelimia, kuitenkin heidän elämänsä on erilaista kuin kotona asuvien nuorten. Usein ajatellaan, että nuorilla aikuisilla on hyvät mediataidot ja varsinkin kehittynyt medialukutaito. Korona on vaikuttanut erityisen vahvasti nuoriin aikuisiin.

Tämän tutkimuksen kohteena ovat nuorten aikuisten luottamus mediaan, käsitykset median vallasta sekä kokemukset koronauutisoinnista. Medialukutaidon merkitys on näyttäytynyt uudessa valossa koronapandemian myötä, kun väärää tietoa on kiertänyt etenkin verkossa runsaasti. Tämän vuoksi tutkimuksessa tarkastellaan myös käsityksiä koronauutisoinnista. Käsitykset luottamuksesta mediaan, median vallasta ja koronauutisoinnista luovat pohjan tarkastella nuorten aikuisten medialukutaitoa ja sen kehittämisen tarpeita.

Aiempi kyselymme (Matikainen ym. 2019) osoitti, että nuoret aikuiset luottavat muuta väestöä vähemmän perinteiseen uutismediaan, mutta sosiaaliseen mediaan uutislähteenä he puolestaan luottavat enemmän. Verkkosisältöjen luotettavuuden arvioinnissa nuorilla aikuisilla korostui vertaisryhmien merkitys. Nuoret aikuiset tunsivat elävänsä vahvemmin sosiaalisen median kuplassa ja sosiaalisen median ohjaavan tiedonsaamistaan. Monilta osin nuorten aikuisten luottamus mediaan ja käsitys median vallasta olivat hyvin samansuuntaisia keski-ikäisten kanssa, joskin nuorilla aikuisilla oli selvää kriittisyyttä kaupallista mediaa kohtaan. Aiempi tutkimuksemme osoitti siis

luottamuksen olevan monitahoinen ilmiö: nuorten luottamus mediaan ja uutisiin riippuu välineestä mutta myös uutisaiheesta ja elämäntilanteesta.

Tässä työpaperissa esittelemme nuoria käsittelevän tutkimuksen: kyselyn ja verkkokeskustelun vuodelta 2020 sekä 8 fokusryhmäkeskustelua vuodelta 2021. Esittelemme molempien aineistojen päätulokset. Lisäksi esittelemme ohjattua verkkokeskustelua aineistonkeruumenetelmänä.

Tutkimus on myös itsessään kiinnostava mediakasvatuksellinen projekti, sillä haastatteluiden tekeminen ja analysointi on yhteisprojekti opiskelijoiden kanssa.

Lähde: Matikainen, J., Ojala, M., Horowitz, M. & Jääsaari, J. 2020. Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Helsingin yliopisto.

4. Yläkoululaisten nettilukutaitojen kehittyminen ja siihen vaikuttavat tekijät

Tuulikki Alamettälä, Tampereen yliopisto

Nykypäivän yhteiskunnassa tarvitaan taitoa hakea tietoa, arvioida sitä kriittisesti ja lopulta käyttää sitä itse asianmukaisesti. Näiden taitojen oppiminen ei ole kuitenkaan aivan yksinkertaista. Tutkin väitöstutkimuksessani, millainen rooli muodollisella oppimisella ja henkilökohtaisilla tekijöillä on nuorten nettilukutaitojen kehittämisessä (Alamettälä, 2022). Nettilukutaidoilla (engl. online research skills) viittasin tutkimuksessani taitoihin hakea, arvioida ja käyttää Internetin tietolähteitä.

Ensinnäkin tutkin muodollisen oppimisen eli koulun tarjoaman opetuksen roolia oppilaiden nettilukutaitojen kehittämisessä. Tutkimus oli pitkittäistutkimus, jossa seurasin samoja oppilaita 7. luokalta 8. luokalle. Tutkimuksessa toteutettiin opetusinterventio, joka sisälsi tiedon hakua, arviointia ja käyttöä vaativia oppimistehtäviä. Mittasin intervention vaikutuksia oppilaisiin esi-, jälki- ja seurantatestien avulla. Jotta intervention vaikuttavuutta oli mahdollista arvioida, tutkimuksessa oli mukana vertailukohtana kontrolliryhmä, jota ei altistettu interventiolle. Toiseksi tarkastelin oppilaiden nettilukutaitojen kehittymistä kouluopetuksen ulkopuolelta ja perehdyin heidän taitoprofiileihinsa ja henkilökohtaisiin tekijöihin, jotka liittyvät taitoihin ja niiden kehittymiseen. Henkilökohtaisilla tekijöillä tarkoitin tässä tutkimuksessa pystyvyyskäsitteitä, asenteita sekä tietoteknistä aktiivisuutta.

Tutkimus osoitti, yksittäisten opettajien panostus nettilukutaitojen opetukseen ei ehkä riitä pysyvien oppimistulosten saavuttamiseen. Interventiolla oli positiivinen vaikutus oppilaiden testituloksiin 7. luokalla, mutta vaikutus ei kestänyt 8. luokalle asti. Tulokset viittaavat siihen, että opetuksen tehostaminen vaatisi pedagogisten käytäntöjen uudistamista koulunlaajuisesti. Tutkimuksen tulokset nostivat esiin myös erot oppilaiden taitotasossa: jollakin saattoi olla ongelmia erityisesti tiedon haussa, mutta tiedon arviointi sujuikin paremmin – ja päinvastoin. Erot oppilaiden taitotasossa tulisivat ottaa huomioon opetusta suunniteltaessa. Oppilaat tarvitsevat yksilöityä tukea. On kuitenkin myös huomattava, että koulun tarjoama opetus ei voi täyttää kaikkia aukkoja nuorten nettilukutaidoissa. Pystyvyyskäsitteys eli luottamus omaan osaamiseen, nousi tutkimuksessa esiin

tekijänä, joka liittyi taitoihin. Siksi olisikin tärkeätä vahvistaa oppilaiden nettilukutaitoihin liittyviä pystyvyyskäsitteitä ja oppimisasenteita laajemminkin.

Lähde: Alamettälä, T. (2022). Development of Online Research Skills among Lower Secondary School Students: The roles of formal instruction and personal factors. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2248-9>

5. Sivuaineena uudet luku- ja kirjoitustaidot - Äidinkielen ja mediakasvatuksen oppisisältöjä integroimassa

Outi Kallionpää ja Mari Maasilta, Kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa on meneillään projekti, jonka tavoitteena on kehittää innovatiivista lähestymistapaa niin mediakasvatuksen kuin äidinkielen ja kirjallisuudenkin opetukseen integroimalla näiden oppiaineiden sisältöjä uudelleenlaiseksi sivuaineeksi, jonka työmienä on uudet luku- ja kirjoitustaidot. Uudet luku- ja kirjoitustaidot tarjoaa monitasoisen, teoreettisen ja käytännöllisen katsauksen digitaalisen murroksen synnyttämiin, sosiokulttuurisesti rakentuneisiin uusiin luku- ja kirjoitustaitoihin, jotka laajentavat perinteisten luku-, kirjoitus- ja vuorovaikutustaitojen käsitteitä. Uudet luku- ja kirjoitustaidot nähdään tässä sivuaineessa samanaikaisesti merkittävänä tulevaisuus- ja työelämätaidoina, kansainvälisyyskasvatuksena, yhteiskunnallisen osallisuuden kulmakivinä, itseilmaisun välineenä kuin uudenaikaisena, pedagogisenakin lähestymistapana.

Mediakasvatuksen opinnoissa sivuaineena tarjotaan nykyisin kokonaisuutta Media ja digitaalinen teknologia opetuksessa ja oppimisessa. Tästä sivuaineesta uudet luku- ja kirjoitustaidot sivuaine eroaa siten, että pääfokus ei ole digitaalisuudessa ja tv-taidoissa, vaan digitaalisuuden mahdollistamissa uudenaikaisissa sosiaalisissa, kulttuurisissa ja luovissa prosesseissa, joihin osallistuminen ja niissä erilaisten merkitysten luominen on tärkeä osa luku- ja kirjoitustaitoisuutta nykyajan globaalissa mediayhteiskunnassa. Lankshear ja Knobel (2007) kutsuvat tätä ns. "uudeksi eetokseksi". Tärkeää erityisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen kannalta on näiden uusien taitojen integrointi perinteisten taitojen opetukseen. Näin äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine ottaa paikkansa tärkeänä tulevaisuustaitoaineena, jonka opiskelu on motivoivaa ja joka tarjoaa oppilaille riittävät nyky maailmassa tarvittavat luku- ja kirjoitustaidot.

Uudet luku- ja kirjoitustaidot ovat myös osa monilukutaitoa, joka on alun perin pedagoginen käsite (1996). Uusiin luku- ja kirjoitustaitoihin liittyikin siksi vahva, kriittisen mediakasvatuksen näkökulma, joka painottaa oppilaan omaa toimijuutta, kielellisen ja sosiaalisen diversiteetin huomioimista ja yksilöllistä ja sosiaalista voimaantumista.

Sivuaineen kehitystyö on samalla myös tutkimusprojekti, jonka avulla on tarkoitus kehittää tämän päivän digitaalisessa mediatodellisuudessa kiinni olevia pedagogisia malleja niin luku- ja kirjoitustaitojen kuin mediakasvatuksenkin opetukseen.

2. sessio

6. Digital literacy as a pathway to professional development in the age of algorithms

Guna Spurava, Tampere University, Faculty of Information Technology and Communication Sciences

This paper contributes to debate on digital literacy by exploring how it can be approached from a professional perspective in algorithm driven world. The paper is based on the study rooted in ySKILLS research project (yskills.eu) funded by the European Union's Horizon 2020 Research & Innovation programme. The empirical data were collected (2020) using an expert interview as a qualitative research method: six labour market experts were interviewed in Finland (3) and Latvia (3).

Findings of the study strengthen previous academic discussions claiming that digital literacy in professional settings includes multiple literacies as techno-practical skills together with critical awareness and should be approached together with media and information literacy. The critical dimension is highlighted in this study in the context of changes in the media landscape and information infrastructure. It is outlined as the need to develop employee's comprehension about (infra)structural aspects, specifically the operational and business logics of algorithm-driven digital media platforms (such as Google, YouTube, Facebook, Instagram, Twitter, TikTok, LinkedIn) as the main distributors of publicly available information.

The results suggest that awareness of invisible algorithmic operations (such as tracking, content filtering and personalization based on platform owners' monetary interests) should be considered as equally important as employees' ability to critically analyse information retrieved. It is crucial for employees to have these critical digital literacy skills and understandings at their disposal in decision-making situations since speed and the dynamic of professional life require quick solutions, which can lead to trust in biased information and uncritical reliance on algorithmic decision-making.

7. Creative Writing as Ecological Literacy

Aino-Kaisa Koistinen, Contemporary culture studies, University of Jyväskylä

'Literacy' as a concept has for long carried with it meanings and skills that reach beyond the ability to read and understand written texts. In the 1990s, the New London group used the concept of 'multiliteracies' to denote a broad understanding of reading 'texts', where the multimodality of meaning-making and participation in culturally and linguistically diverse societies are key. Since the 1990s, the need for skills in multimodal reading, expression, and participation have become more prominent. Concepts, such as 'transmedia literacy', 'intercultural dialogue', and 'cultural literacy' have been coined to refer to the dialogic challenged and needs caused by the mediasaturated, multi- or plurilingual and culturally diverse societies.

Recently, questions of social and ecological sustainability have prompted the need for an even broader concept of literacy. ‘Earth literacy’, ‘ecological literacy’ and ‘climate literacy’ have been used in reference to the ambitions to find solutions to enhance the sustainable future of our planet. Moreover, UNESCO has launched the concept ‘futures literacy’ to encompass the skills needed to imagine and construct a better future. Drawing on feminist pedagogy, the present paper discusses ecological literacy as one aspect of these kind of futures literacies. Focusing on the teaching of creative writing, the paper claims that creative practices have a lot to offer for the communication and reconfiguration of sustainable practices.

8. Political Participation on Russian TikTok in Navalny’s Support

Sergei Glotov, Tampere University

Due to the COVID-19 pandemic, TikTok has grown in popularity and increased the number of its users worldwide, including Russia. For a while Russian TikTok users posted dances, funny videos, memes, reactions, and pranks. However, in January 2021 the app was transformed and became a place for political expression, due to the unjust arrest of Alexey Navalny – the biggest Russian opposition politician, who was returning to Russia from Germany following a recovery from a poison attempt. The arrest was immediately referenced on TikTok with hashtags #navalny, #navalnylive and #23january (the date of the scheduled protest in Navalny’s support) starting trending. TikTok users started to promote the protests, express their support for Navalny, and share videos of him from the trials. The current study looks into political expression on Russian TikTok in Navalny’s support through the lens of participatory politics, which is a political dimension of participatory culture.

This research gathered the 200 most popular TikTok videos (based on the number of hearts) produced between January 17th (Navalny’s return) and February 4th (suspension of protests in Navalny’s support announced by his team). The research focuses on two most popular hashtags: #navalnylive and #23january with 100 videos representing each.

The videos’ content was analysed and assigned to one of the five core practices of participatory politics (investigation, dialogue and feedback, circulation, production, and distribution). The results revealed that despite being engaging in all five practices, the majority of people participated in circulation of information, thus supporting Navalny without voicing their opinions directly.

Keywords: TikTok, participatory politics, social media, Navalny

Note: This research has been done for a book chapter in Friesem, Y., Raman, U., Kanižaj, I., & Choi, G.Y. (Eds). (2022). *The Routledge handbook on media education futures post pandemic*. Routledge. The proposed release date in May 2022

9. Negotiating media literacy in families with an immigration background

Margarethe Olbertz-Siitonen, Lotta Kokkonen, Ilkhom Khalimzoda & Marko Siitonen, University of Jyväskylä

The development of media literacy can be seen as a joint endeavor involving institutional efforts (e.g., daycare, schools, workplace) on the one hand and private initiative (e.g., family, peers) on the other (e.g. Petranová, Hossová & Velický, 2017). While much attention has been directed at media literacy education provided by schools, in this presentation the focus is on the private sphere. Particularly, we concentrate on the question of media literacy development in families that include at least one parent/caretaker with an immigration background. Our presentation discusses the distribution of media-related responsibilities among family members as well as family members' expectations when it comes to skillful and attentive media use. This includes orientations to (local and cross-border) media access in the light of different language proficiencies and repertoires, and also questions such as “who teaches whom” and where and how media literacy development can occur. Building on a review of recent research literature on media literacy in immigrant families, we argue for a holistic approach that takes into consideration not only grown-ups' perspective as (multilingual, international) media educators and facilitators or as preservers of family connections (e.g. Elias, 2013; Kwon, 2017), but also younger family members' agency and role as educators and supporters of their caretakers (Roche, Lambert, Ghazarian & Little, 2014) when it comes to media literacy and relocation.

References

- Elias, N. (2013). Immigrant children and media. In D. Lemish (Ed.) *The Routledge international handbook of children, adolescents and media* (pp. 336–343). London: Routledge.
- Kwon, J. (2017). Immigrant mothers' beliefs and transnational strategies for their children's heritage language maintenance. *Language and Education*, 31(6), 495–508.
- Petranová, D., Hossová, M., & Velický, P. (2017). Current development trends of media literacy in European Union countries. *Communication Today*, 8(1), 52-65.
- Roche, K., M., Lambert, S. F., Ghazarian, S. R., & Little, T. D. (2014). Adolescent language brokering in diverse contexts: Associations with parenting and parent-youth relationships in a new immigrant destination area. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(1), 77–89.